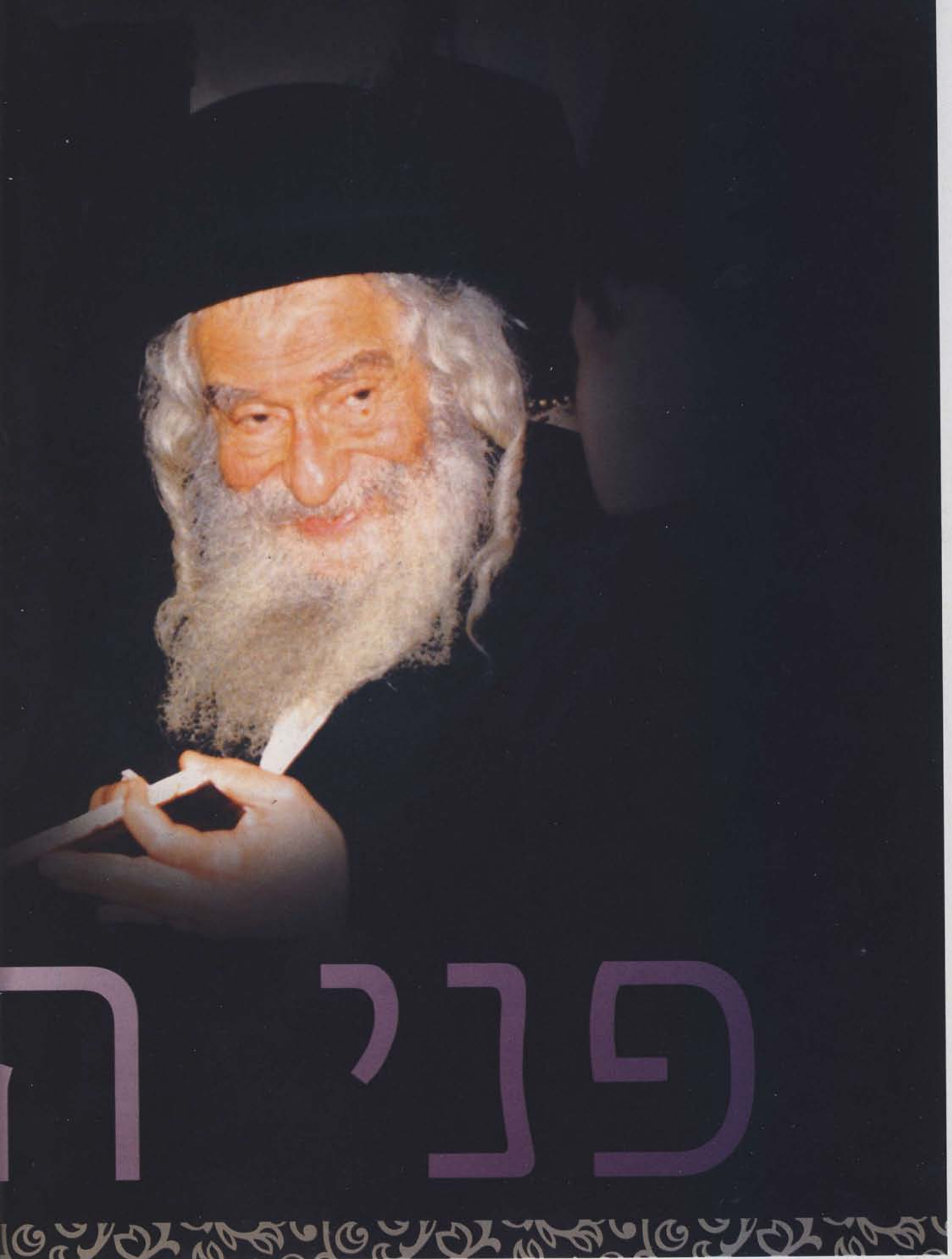

היומנים הגנוזים, השליחויות החשאיות, והסיפור שלא
מרן האדמו"ר ה'פני מנחם' מגור זי"ע, ירוחם לנדסמן

אהבת תורה ואהבת ישראל. ביק מרן האדמו"ר הפני מנחם זי"ע

פני ה

ירוחם יצחק לנדסמן

צילום: שוקי לרר, שלום בזוקה, פוטו קולרון, פוטו יעקובי ופוטו אמא

רפילי גשם כיסו את שמי ארץ ישראל באותו יום שלא יישכח.
ט"ז באדר תשנ"ו.

אווירת השמחה העילאית של ימי הפורים נחתמה אמש.
השעה הייתה שבע בבוקר. השבתי לשיחה טלפונית פתאומית
ומבהילה. הדובר, חבר טוב, שואל אם אני כבר יודע...
"לא", עניתי בחשש. מנוסח השאלה ונגינתה הבנתי שמדובר

במשוה שאינו משמח. ואז הוא הלם בגרזן בתוך חריצי הנפש:
"הרבי מגור נפטר".

זה היה נשמע בלתי מתקבל על הדעת. תקופת זמן קצרה לפני כן ביקרתי, נער בגיל
העשרה, בבית המדרש הגדול של גור בירושלים. המחזה של הרבי ה'פני מנחם' צועד
אל תוך בית המדרש לתפילת מנחה חרוט בי כמתנת זיכרון לאורך ימים. איך ניתן
לתאר את דיוקנו הבורח? פנים של גיבור מלחמה, שרף אפוף להב, ועם זאת כמו מעיין
טהור של אהבת ישראל רחמימית ניבט משתי עיניו.

אז כמו היום, הרבי מגור החזיק בידיו לא רק את שרביט ההנהגה של החסידות
הגדולה והשורשית, אלא במידה מסוימת גם את של היהדות החרדית העולמית כולה.
הרבי נראה אז בשיא תוקפו וגבורתו. זו היא איפוא טעות ככל הנראה. עוד נכוננו לו,
ל'גערר רבי', שנים ארוכות ובריאיות.

מיהרתי לבית הכנסת לתפילת שחרית. רגליי נשאוני לשטיבל של גור דווקא, לוודא
שהכל כשורה... חסיד מבוגר טיפס במדרגות בנחת. שאלתי אם השמועה המוזרה
הגיעה אף אליו והוא חייך בטוב לב. מנסה לשער איך נוצרה הטעות.

אבל אחרי שעה קלה פג לו החיוך הסלחני. הבשורה האיומה התבררה כנכונה
ודואבת. רק לפני פחות מארבע שנים עלה הרבי על כיסא אבותיו ואחיו לשפוט את
ישראל, והנה נאסף אליהם בפתאומיות. ירושלים השחירה מרבבות אבלים שהשתתפו
בהלוויה תחת גשם שוטף.

במשך עשרים השנים מאז ההסתלקות הפתאומית, רושמים כותבי דברי הימים
בחסידות גור את דמותו הפלאית, רבת ההוד, של הרבי ה'פני מנחם'. אלפי סיפורים
ועדויות, רשימות ויומנים, אמרות וציטוטים, ישועות שמימיות והדרכות רוחניות, שכל

ע

שכינה

עתיד להיות אילן רב פארות המסוכך בכנפיו על אלפי ישראל.

כילד רך היושב לצד אבא בליל הסדר הקדוש ביקש פנחס מנחם הקטן לומר את 'מה נשתנה'. משקיבל רשות, התבייש הפעוט להרים את קולו ואמר את סדר הקושיות שכה הרבה לשנון, בלחישתו. תוך כדי האמירה המשתנת פרץ הבנש"ק הקטן בבכי וקרא בצער: "רציתי לומר בקול רם, כמו כולם! כדי שישמעו בשמים!" והאב הגדול, האמרי אמת, משיב לו בבת שחוק של נחת יהודית: "אל תבכה, עוד ישמעוך היטב-היטב בשמים". אלו שהכירו את הסיפור היו מתבוננים בתפילתו של ה'פני מנחם', שבראייה בעלמא ניכר היה על פניו שאכן נשמעת היא היטב בשמים.

ה'פני מנחם' היה עדיין פעוט ואביו הקדוש סבר שכבר מסוגל הוא לכתוב. ביקש לוח וגיר וכתב בידו 'פנחס מנחם הגדול'... תוך כדי שהוא נותן את הגיר בידו הילד הקט שהעתיק אך שינה וכתב בענוות חן 'פנחס מנחם הקטן'... לאמור, 'בעל כשרון' היה ולא פחות מכך 'בעל השגה'.

מדריך האב הגדול את בנו הקטן ורווה ממנו נחת לרוב. סדרי הלימוד של ה'פני מנחם' עד יומו האחרון, נגלה ונסתר ומוסר, נבנו ונשענו על מה שראה ושמע אצל אביו רבן של כל בני הגולה.

בן שלוש עשרה למצוות היה הנער פנחס מנחם. שמחת הבר מצווה שלו נערכה בעיירת נופש רחוקה מגורו. הוא שב עם אביו לגורא קלווריא כשחיית הטרף הנאצית הלכה והתקרבה אל פולין לכבושה ולרומסה ולטבוח את יהודיה. המטוסים הגרמניים שבתחילה ירקו אש וגפרית רק על הערים הגדולות וורשה הבירה במרכזן, החלו להיטפל גם אל העיירות. היה זה בעיצומו של חודש אלול תרצ"ט. גורא קדישא החלה נחרבת. העמלקים, יימחה זכרם, חיפשו את ה'אמרי אמת', דלקו אחרי ה'וונדער רבינער' כפי שכינוהו. הוא עבר להתגורר בוורשה אצל סבו הגאון הקדוש רבי חלק מהימים התגורר בוורשה אצל סבו הגאון הקדוש רבי יעקב מאיר בידרמן (חתנו של ה'שפת אמת' וחותנו בזיווג שני של גיסו ה'אמרי אמת') שסדר יומו העמוס בתורה ובתפילה לא השתנה בעקבות מצב המלחמה, הפליטים והאנדרלמוסיה ששררה בכל מקום. הימים הללו, כשהוא נער במחיצת הסבא הגדול שעבד את בוראו גבוה מעל גבוה בלי שיחוש אפילו בחושך השורר על פני הארץ, הטביעו חותם בנפשו הטהורה של הנער הצעיר שבקושי חגג בר מצווה, וליוו אותו כל ימיו.

באותה תקופה היה דבר הכתוב 'מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה' מתקיים במוחש. מדי כמה שעות הופיעו לפתע בשמי ורשה מטוסים שנראו כצדעות מעופפות זורעות ארס והרס. וכשסיימו אלו את מלאכתם עם כיבושה של ורשה, היו אלו הסרדיטים הנאצים שהטילו את אימתם על ורשה היהודית. כבר באותם ימים ראשונים של חורבן, כשהמלחמה עדיין נראתה ככל המלחמות, היו מלאכי המוות אוספים להם ילדים מכל הנקרה בדרכם, ושיגרו אותם אל ארץ גזרה - אל הבלתי נודע.

אבל לנער פנחס מנחם, שעתיד להאיר את עיניהם של ישראל, נקבעו גם בעצם הימים הנוראים ההם חברות. והנה לנו סיפור פלאי של השגחה פרטית בתוך גיא צלמוות: באחד הימים יצא ה'פני מנחם' מהדירה שבה התגורר בדרכו לסדר לימוד עם אחד מקרובי משפחתו. תוך כדי הילוכו במרוצה, כשעיניו מביטות סביבו להיזהר מפני הסכנה, קפץ לו מצידו הרחוב קצין נאצי מרושע, וכחיה המתנפלת על טרפה תפס את הבחור הקדוש בידי והובילו אל משאית גדולה שבתוכה כבר היו כמה עשרות ילדים, דחוסים כצאן לטבח. באותה שעה ברור היה שהנער המופלא עוד מעט ייקפד פתיל חייו על ידי זרעו של עמלק. אבל מן השמים נועד הבחור הזה, בן של קדושים, ללוות את הדור שאחרי החורבן, להשגיח עליהם ולעוררם לעשות רצון

אחד מהם משקלם זהב. סנסנים מעטים, מהם סיפורי השכל שלא פורסמו עדיין מעולם, יעלו ויבואו ביריעה הנוכחית, זיכרון לאותו צדיק שתולדות חייו, ארוגים מתחילתם ועד סופם, עתידים לצאת לאור עולם ברבות הימים.

כמה וכמה אדרות הוטלו על שכמו של ה'פני מנחם' מאז היה אברך עול ימים, ובכולן הוא נשא את משא העם בחכמה ובמסירות וחוט שני שזור היה בכל מעשיו שהיו ברום המעלה לכבוד שמים. התכונות הנשגבות שהיו בו - ההתמדה והגאונות, הדבקות בהשם והמידות הטובות, האחריות והחרירות והמדרגות הכבירות, כל אלו התבטאו בכל שלבי תולדותיו של אותו צדיק.

המסע בעקבות תחנות חייו הפלאיות והטמירות של איש האלוקים היה עבורנו מסע ארוך שהוא קצה ארוך משום שהיריעה אינה קצרה עמנו, וקצר, כי כל כולה רק נגיעה קלה בשולי גלימתו של מי שראשו הגיע השמימה.

הנהגה שגיבה ומרוממת. עם כ"ק האדמו"ר מויזניץ זצ"ל

פרק ראשון: נסיך היהודים

הילדות בבית מלך ישראל // הנעורים בגן-עדן שהפך לגיהנום // ההצלה מתוך משאית ה'גסטאפו' // ההסתגרות החשאית בימי הבחורות // השיעורים הפרטיים עם האב שיהפוך לרבי // החתונה של תחיית המתים // וקבלת המרות מאחיו הגדולים

כשנולד, היה הרבי ה'פני מנחם' נסיך היהודים. לא במליצה, כפשוטו. הוא נולד כבן זקונים לאביו הגדול שכבר הנהיג באותה עת את ישראל למעלה משני עשורים, והילדות בצילו של אביו - מנהיגה הבלתי מעורער של פולין החסידית - הייתה עבורו הכנה ראויה וכור היתוך לימים שבהם הפך הוא עצמו למנהיג של דור. כבר בילדותו המוקדמת התבונן אביו הגדול אל תוך-תוכי נשמתו והפטייר אחריו משפטים קצרים ומתומצתים שרמזו שהשתיל הזה

קטנה בתוך חדר מדרגות בפינת רחוב בן יהודה בירושלים. רק מעט עובדי אורח חרדיים מגיעים היו אל הפינה הזו והדבר דווקא היה לרוחו. כך, בצורה הזו, הייתה זו מלאכה הקרובה ללב. המקום לא היה הומה אדם והוא יכול היה לעסוק שעות רבות בלימוד בספרים הרבים. לימים סיפר כ"ק האדמו"ר מפשאורסק שליט"א כי בצעירותו למד בירושלים ונהג להציץ פנימה אל החנות הזעירה, להתבונן במראה הגדול, הנה עומד לו המוכר מנותק מכל סביבתו, הוגה בספריו בכיסופין ופניו מאירות וזורחות. הוא הבין היטב שאין זה סתם סוחר כי אם איש מורם מעם. עד שהתברר לו כעבור זמן מי הוא אותו 'מוכר ספרים' שתורתו חביבה עליו יותר מסחורתו.

מים רבים לא יכלו לכבות את האהבה העצומה שהייתה טבועה בנפשו, רוחו ונשמתו של הרבי ה'פני מנחם' לתורה הקדושה. את האהבה וההתקשרות לתורה קיבל כדוגמה אישית מאביו ומאחיו והן היו עבורו מעיין של חיות. גאונותו וחריפותו היו לשם דבר, וגדולי הדור העריצוהו. בסדר יומו העמים על עצמו שבעה דפי גמרא ליום כדי לסיים את הש"ס פעם בשנה. כאברך, כאמור 'מוכר ספרים', לא היה מגיע אל החנות לפני שסיים את חוק לימודיו העמוס. החנות הייתה עבורו אף מסווה מצוין. כל ימיו השתדל לברוח מן הכבוד, ומשהיה מצטט מספרים שונים ועמוקים או לעתים מתורת הנסתר, היה משתדל לציין שבסך הכל "ראה זאת בחנות".

הפרק הזה בחייו, נחשב לאחד העלומים והטמירים שבהם. הימים ההם היו 'ימי ההסתתרות' שלו. היה בהם מעין הדהוד למסלול חייהם של קדושי החסידות הקדמוניים. תקופת הסתר ארוכה שקודמת לימי התגלות מאירים. ואף הוא באותן שנים, היה נסתר מן העין. הוא התבטל כחסיד פשוט מן השורה לאחיו הרבי והתאבק בעפר רגליו כאחד מן החבורה.

הביטול הזה לאחיו הרבי, היה גם הסיבה שבשלה

סיפרו על שמחת נישואיו של ה'פני מנחם' שהייתה בבחינת 'וגילו ברעדה'. מצד אחד עלצו בשמחת הרבי והצטופפו לראות את פניו. מצד שני, הייתה השמחה מעורבת באבל הגדול על שבר בת עמי. אברך צעיר בן עשרים ושתיים שנים היה ה'פני מנחם' בהסתלקותו של אביו האמרי אמת. התקשרות של אמת מעומק הלב פנימה הייתה לבן הזקונים עם האב הגדול. ומשעברה ההנהגה אל אחיו ה'בית ישראל', ביטל ה'פני מנחם' את עצמו לכל הגה ותנועה של אחיו הגדול. אופי ה'התקשרות' של חסידים קדמונים אל רבותיהם ניכר עליו במשך כמעט שלושים שנות ההנהגה של ה'בית ישראל'. וכפי שהוא עצמו זעק אחרי מיטתו של אחיו ה'בית ישראל': "ראיתי שלהבת אש וכפפתי עצמי תחתיה".

פרק שני: צדיק נסתר

המחבוא בחנות הספרים // הגילוי בראשות הישיבה // המו"מ הסודי עם שלטונות הצבא // הוויכוח על עבודת הנשים // וסכנת המאסר בימי המשבר

נוהג מקובל היה מימים ימימה במשפחת אדמו"רי גור, שחלק מהבנים הנשואים עוסקים כמה שעות ביום במלאכה. כך יוכלו ללמוד תורה ולעבוד את ד' ללא צורך להזדקק למתנת בשר ודם, כפי שמקפידים אדמו"רי גור עוד מימי השפת אמת' עד מאוד שלא ליטול מאיש פרוטה לצרכיהם שלהם.

גם ה'פני מנחם' פתח לו אפוא חנות ספרים

קונס. חסיד גור שחלף במקום הבחין לפתע בבנו הצעיר של הרבי שאף הוא בין הלכודים. הוא לא יכול היה להיוותר שווה נפש, התחבא לא הרחק וחיכה לשעת כושר. הנאצי הטמא התרחק לרגע מהמשאית והיהודי החסיד זינק ולחש לעבר הנער: "קפוץ החוצה וברח מהר, פן יבולע לך".

הבחור ציית וחייזר. נשמתו הגדולה והקדושה נותרה בעולם. שליחות רבתי הייתה לה. החסיד הזה קנה לו אפוא עולם מלא.

שנים אחר כך, במכתב שכתב לניצול שואה, העיד הרבי על קורותיו באותם ימים וכתב: "מבין שורות מכתבו ניכר, שכבודו עבר את צרות הנאצים ימ"ש. אני מבינו היטב. גם אני נתפסתי על ידם לעבודה בהיותי נער בן שלוש עשרה, והיה אז חורף עשירים ותשע מעלות קור, וברחתי, קפצתי מן המקום, ובעזרת השם יתברך ניצלתי מידם ברחמי השי"ת..."

קודש הילולים

נס הצלתו של הרבי האמרי אמת' מפולין שהחלה עולה בלהבות ראוי לכותבו ולתארו בהזדמנות, לפרסם את השגחתו הפרטית של בורא כל העולמות על עבדיו הנביאים. בעוד הגרמנים מחפשים את הרבי מגור בכל מקום אפשרי, ליוו כמה קצינים נאציים את הרבי בבריחתו בלא לדעת אפילו מי הוא ושהם מסייעים לו להימלט. הרבי ה'פני מנחם' התלווה אל אביו והגיע יחד אתו ביום שני בכ"ח בניסן ת"ש לירושלים. המונים מתושבי ארץ הקודש שלא הבינו בדיוק מה מתחולל באירופה ההולכת ונכבשת, קיבלו את פני הרבי מגור. אך הוא עצמו נתון היה בשרעפים עמוקים, מעתיר על אחיו הנתונים בצרה ובשביה. באותה שעה התבטא במשפט המוכיח עד כמה היה לבו נתון עם אחיו ואמר: "חש אני כאילו כפתו את ידי ורגלי ויוצקים רותחין על ראשי..."

הימים המרים הללו שבהם היה האמרי אמת' מצר על השואה שבה נרצחו מיליוני יהודים ליוו את ה'פני מנחם' כל חייו. והיו ניצולי המחנות חשים לידו כאילו אף הוא היה עמהם במצור ובמצוק ובגיא צלמוות.

למרות התקופה הקשה והמרה היה האמרי אמת' עוקב אחרי סדרי לימודו וחינוכו של בן זקוניו בירושלים. שיגר לו ישיבת 'חיי עולם' ודרבנן, במילים בודדות כדרכו, להתמדה רבתי. חסידים שזוכרים את תקופת בחרותו של ה'פני מנחם' העידו על התמדתו המופלגת ועל כך שהיה מרבה להסתגר בינו לביתו ונמנע מלהתרוועע עם בני גילו. גם כשהזמין אותו בחורי ישיבת 'שפת אמת' לשבת עמם במסיבת מרעים ולהשמיע להם מדרבותיו, שב מיד לאחר מכן אל הבית פנימה, ליד אביו האמרי אמת', והיה נתון בארבע אמותיו הפרטיות. בבית פנימה היו לו שיעורים קבועים עם אחיו הגדול ה'בית ישראל' והשקלא וטריא וחידושי התורה שאותם שמע מפיו זכורים היו אצלו לאורך ימים. אך יותר מכל שפר עליו גורלו ללמוד כל יום עם אביו האמרי אמת' שביקש לקיים בעצמו את מצוות 'ושננתם לבניך'. הרבי הזקן התגבר על חולשת גופו וקרא אליו את בן זקוניו הנער לשיעורים קבועים.

זיכרונות שנשתמרו משנת תש"ו, מימים שבהם הגיעו לארץ ניצולי השואה גלמודים ומיוסרים,

גדלות וביטול. בחתונת בנו הגה"ח רבי יצחק דוד

שלום על ישראל. כינוס מפעל הש"ס בביתו

שושלת זהב. עם אחיו האדמו"רים הבית ישראל והלב שמחה בשמחה משפחתית

הנסיך של פולין היהודית. בנעוריו (משמאל) במעון קיט

חלומות אמת ידברו. בחתונת בנו הגה"ח רבי אריה

חסיד אצל רבו. בחתונת בנו הגה"ח רבי שאול עם אחר

הוא נולד כבן זקונים לאביו הגדול שכבר הנהיג באותה עת את ישראל למעלה משני עשורים, והילדות בצילו של אביו - מנהיגה הבלתי מעורער של פולין החסידית - הייתה עבורו הכנה ראויה וכור היתוך לימים שבהם הפך הוא עצמו למנהיג של דור

לגאון ראש הישיבה על מעשהו הטוב שלדעתם
ראוי לציון לשבח...

"הדבר אירע בשבת", כתבה אז סוכנות החדשות
'עתי'ס' הזכורה למבוגרים שבינינו: "מכונת צבאית
ובה שני קציני צה"ל, נעצרה ליד ישיבת חסידי
גור 'שפת אמת' בירושלים. שני הקצינים מיהרו
אל תוך בניין הישיבה ופנו אל ראש הישיבה הרב
פנחס מנחם אלתר, בבקשה לאפשר למתנדבים
מקרב בחורי הישיבה לתרום מדמם לחייל הנמצא
במצב אנוש בבית החולים 'הדסה' והזקוק לדם
מסוג נדיר. הם הסבירו כי באו לישיבה, משום
שנודע להם כי בעבר נמצאו בקרב בחורי הישיבה
מתנדבים בעלי אותו סוג דם... ראש הישיבה כינס
מיד את התלמידים, שמתוכם נמצאו כמה צעירים
בעלי סוג הדם המבוקש. ראש הישיבה הורה להם
לעלות על המכונת הצבאית ולנסוע לבית החולים,
כדי לתרום מדמם להצלת חיי החייל. הרב הסביר,
כי פיקוח נפש דוחה שבת, אולם הורה להם, כי
לאחר תרומת הדם אסור להם לחזור במכונת אל
הישיבה, מחמת קדושת השבת... הבחורים הגיעו
לבית החולים כמצוות רבם ותרמו מדמם. לאחר
מכן נשארו במקום עד צאת השבת..."

כאמור, אפילו 'על המשמר' האנטי-דתי ראה
לנוחץ לפרסם פרשנות חיובית: "דמם של בחורי
ישיבה", כך הוכתרה הרשימה בעיתון: "האמת
ניתנת להיאמץ, כי נעים לעתים להלל את מי שאתה
רגיל לבקר... לא פעם ולא פעמיים נטפלו לבחורי
הישיבה, המשתמטים מגיוס לצה"ל... לא פעם
התמרמרו... ואילו הפעם אנו שמחים לומר דברי
שבח על אותם בחורים... בעיצומה של שבת קודש
זנחו תפילה ועשו מעשה גדול: באו לבית החולים
ותרמו מדמם וקיימו את הפסוק 'המציל נפש אחת
מישראל, כאילו הציל עולם מלא'..."

הסכים בסופו של דבר לגלות את אורו לבריות. היה
זה כשהגיע לגיל שלושים ואחת, יודעי דבר ידעו כי
מדובר בגאון מופלא, כלי מחזיק ברכה, אלא שאיש
לא חשב כי הוא עומד להפוך לאחד מגדולי מרביצי
התורה של הדור האחרון.

עד שאחיו הרבי ה'בית ישראל' זצ"ל הכתירו
לראש ישיבת 'שפת אמת'.

וכשהרבי מצווה, האח הצעיר מקיים. והבנש"ק
מוכר הספרים הפך באחת למנהיגה של מעצמת
התורה של חצר גור, ישיבת 'שפת אמת'.
ב'המודיע' של אותם ימים נערכה רשימה
המתארת את מעמד ההכתרה החגיגי שאף אורחים
מחו"ל הגיעו לכבודו. הרבי ה'לב שמחה' הוא
שהכריז על ההכתרה והגאון הצעיר, ראש הישיבה
המוכתר, נשא שיעור עיון ראשון, בנוי לתלפיות,
מלא בחדוות התורה. בעיצומו של השיעור נכנס
הרבי ה'בית ישראל' והאזין לו ברוב קשב. ראש
הישיבה החדש מיהר לחתום את דבריו כשהוא
מספר אחר כך למקורביו שלא מסוגל היה להמשיך
ולדבר משום 'אימת רבו'... כשהסתיים השיעור
הרעיף הרבי, ה'בית ישראל', עליו ועל התלמידים
ברכות לרוב.

מאותו היום ועד יומו האחרון הייתה ישיבת
'שפת אמת' בבת עינו של ה'פני מנחם' והוא היה
אביהם הרוחני של המוני בניה שרבים מהם צמחו
לגדולי תורה, דיינים ומורי הוראה, משפיעים
רוחניים ואנשי מעלה. במשך עשרות שנים, גם בימי
ההנהגה כנקודת לבם של רבבות חסידים, לא מש
מתוך האוהל. מבקר היה בישיבה בזמנים קבועים,
משוחח עם הבחורים ועם אנשי הצוות, עוקב אחרי
סדרי הלימודים ומביע את דעתו. הורים לתלמידים
נדהמים היו להיווכח שראש הישיבה, ממרומי גילו
ומעמדם, עולו ומדרגותיו, יודע ומכיר את מצבו
של בנם - מה הוא לומד, עם מי, ומה האכילות
של סדר יומו.

גם כשצריך היה לבצע תפקידים שונים בשנים
שבהן שימש יו"ר 'אגודת ישראל', מגיע היה אל
המשרד שהוקצה לו, מסדר ופותר את כל אשר
בא לפניו, ונותן ספון באותו החדר שעות ארוכות.
היו שסקרנות ניצתה בהם לברר מה עושה ראש
הישיבה במשרד זמן כה רב. נכנסו אפוא בפתע
והנה יושב ה'פני מנחם' עם גמרא מולו ולומד,
שקוע כל כך בעיונו עד שכלל אינו מרגיש שמישהו
התפרץ אל החדר שלא ברשות. מאז ידעו בקומת
המשרדים שאם זקוקים ליטול משהו מהחדר שבו
שוהה היו"ר ראש הישיבה, ניתן להיכנס בשופי ללא
שיחוש כלל.

את ההנהגה הזו של התמדה עד כלות לא שינה
ה'פני מנחם' גם בימי ההנהגה כאדמו"ר מגור.
חסידים ועסקנים שהורשו לעתים נדירות להגיע
לביתו הפרטי של הרבי שלא בשעת קהל והובאו
אל הקודש פנימה היה עליהם לעמוד ולהמתין זמן
רב עד שהרבי, המונח בין בתרי ספריו, הבחין בהם.
גם דיבור קולני ומרעיש לא העירו מעיונו.

דמים בדמים

הסיפור הבא התרחש בישיבת 'שפת אמת' והוא
קיבל תהודה רבה, עד ש'מלאך רע' בעל כורחו יענה
'אמן' ובעיתון השמאלני 'על המשמר' הביעו הערכה

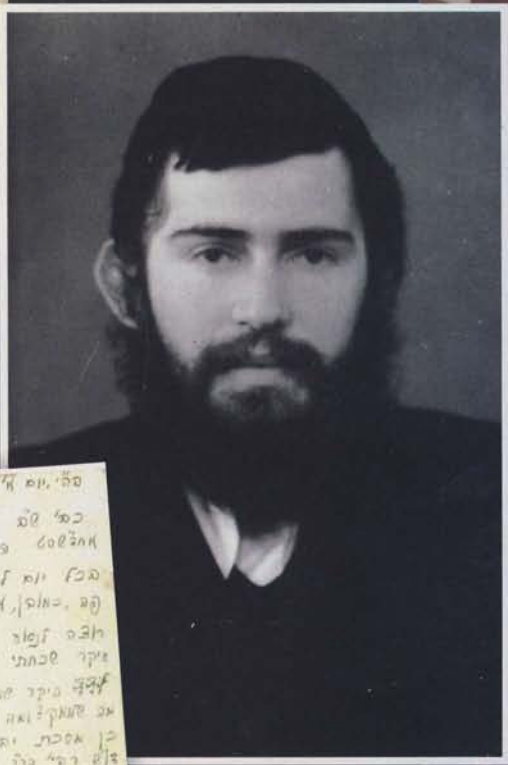
**בחזית המאבק
הציבורי. מכתב
למועצת גדולי התורה
בנושא חינוך**

לכבוד הנהגת מועצת גדולי התורה
הרב משה גורלי ומועצת חסידי
לוי מרדכי גנזון רבי יצחק יוסף שווייט
בבית דוד

הנידון: חינוך ופיקוח על חסידות
הרב משה גורלי ומועצת חסידי
לוי מרדכי גנזון רבי יצחק יוסף שווייט
בבית דוד

הנידון: חינוך ופיקוח על חסידות
הרב משה גורלי ומועצת חסידי
לוי מרדכי גנזון רבי יצחק יוסף שווייט
בבית דוד

הנידון: חינוך ופיקוח על חסידות
הרב משה גורלי ומועצת חסידי
לוי מרדכי גנזון רבי יצחק יוסף שווייט
בבית דוד

**תקופת הסתרה בחנות הספרים.
בצערותו**

אח שמחה

אח שמחה זצ"ל

סליחה רבה
בשם כלל
החברים
במועצה
הרב משה גורלי ומועצת חסידי
לוי מרדכי גנזון רבי יצחק יוסף שווייט
בבית דוד

הנידון: חינוך ופיקוח על חסידות
הרב משה גורלי ומועצת חסידי
לוי מרדכי גנזון רבי יצחק יוסף שווייט
בבית דוד

הנידון: חינוך ופיקוח על חסידות
הרב משה גורלי ומועצת חסידי
לוי מרדכי גנזון רבי יצחק יוסף שווייט
בבית דוד

אמן הרגש והקדושה. מכתב לאחינו

הנשים היא כלמוד התורה. עסקנים רבים שלא
הייתה דעתם נוחה מהעניין מסיבותיהם שלהם
נאלצו לקבל את ההכרעה.

להשיג ולא נגעו במעמד בני הישיבות כהוא זה.
אני דיברתי בזהירות, וגם בתחנונים וגם בתקיפות,
עמדתי בסכנת מאסר, והגם שהזהירוני, אמרתי כי
אלך לבית הסוהר בשמחה, והרבה יצעדו אתי וזה
יעשה הד בעולם. אני כותב את זה לא ח"ו מתוך
יוהרא, כי מה אני ומה חיי, רימה ותולעה, אלא
שיש לי ניסיון של שנים בכל זה..."

פרק שלישי: פוליטיקה קדושה

**המשרב בציון ה'אמרי אמת' // הביקור המפתיע
אצל הגר"א מ' שך // השאלה הנוקבת לגר"ש
אלישיב // ה'לא' הנוחש לרבין // וסגירת החשבון
עם טדי קולק**

מטעמו היה ה'פני מנחם' לפיד אש של תורה
ועבודת הבורא. אל העיסוק בענייני הציבור כנס
בעל כורחו. כפי שהוא עצמו אמר פעם בציבור:
"נמנה לי, שרק ה'ידוע תעלומות' יכול להעיד
שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבא הזמנתי את
הכנס הזה, רק מתוך כוונה חמה מלב יהודי. אין לי
אינטרסים באגודת ישראל. לא היה לי חשק להיכנס
אלה. גדולי התורה שיכנעו אותי. אולי זה יכול
להיקרא בעדינות שהפעילו 'לחץ' עלי שאקבל זאת.
לקחו אותי מהגמרא. משם משכו אותי..."

המשך בעמ' 42

מנחם' לגאון רבי בנימין יהושע זילבר זצ"ל בשנת
תשמ"ט, שבו הוא מגלה לו באופן נדיר מה עובר
עליו באותם ימים שבהם נלחם עבור אי גיוסם
של בני הישיבות:

"והגם שקשתה עלי הכתיבה (בגלל מחלת
עיניים, גלאוקומה ל"ע, ולחץ דם. השבוע הייתה
פעם ראשונה שלא ראיתי כלל כשנייה, והובהלתי
אצל רופא) בעניין גיוס בני הישיבות, כמובן שלא
הכל ניתן להעלות על הכתב. זה ל"ב שנים מאז
שאני משמש כר"מ ביישיבת 'שפת אמת', הנני עומד
במאבק על הענין הזה. לפני כ"ב שנים נשלחתי
יחד עם מרן הגר"י אברמסקי ז"ל, הגר"א יפה"ז ז"ל
והגר"י פרבר ז"ל (מתוך רשימה שהוכנה בקפידא
של עשרות ר"מים) ללכת אל שרים וח"כים
במאבק הזה כשהייתה סכנה ממשית ח"ו. שלושת
הר"מים הראשונים היו מפורסמים כגדולי תורה
ובעלי צורה, והרביעי, אני הקטן והדל והצעיר
הרבה מהם, תפקידי היה כפי שביקשוני והזהירוני,
להשיג היטב ולנהל מו"מ בזהירות יוצא מהכלל
ובתקיפות. מתוך לב חרד הלכנו כמה פעמים, כאשר
כתפי כמעט שחות מעול האחריות והמתחיות.
בסוף בעזרת ד' הצלחנו, מה שחשבו שלא ניתן

"לפני שנכנסתי לאגודת ישראל עליתי על ה'ציון' של אבי ז"ל, אחד המייסדים הבולטים של 'אגודת ישראל'. בכיתי שם, שכשם שהנשמה יורדת לעולם הזה, כך נכנס אני לעולם הפוליטיקה, שלא אכשל בה ואתכוון אך לשם שמים..."

ואכן, מלחמתו המאומצת של ה'פני מנחם' בזירה הציבורית הוקדה לכבוד שמים. כך בפעולותיו היומיומיות כמנהיג אגודת ישראל וכך במאמציו להשיג שלום בתוך-תוכי 'אגודת ישראל', מילים נסערות כתב בתקופה שבה לא נח ולא שקט עבור השלום:

"אני מודאג מהחשש של חילול השם, של שנאת חינם, של ביטול תורה, של ריב ומדון בקרב אוהלי שם. כמה מאות דפי גמרא מתבטלים בגלל הכנסת אווירה מורעלת של בחירות הרחוקות ת"ק פרסה מעולמם הטהור ומהאוירה הזכה של הישיבות והכוללים - האם שווה כל זה? אם כי השלום המיוחל קשה להשיג, עדיין מקווה אני שהשכל הישר יגבר, ותמצא דרך אם לא לשלום, לכל הפחות צעד בכיוון השלום, כי צריך עוד הרבה רחמי שמים".

כל ימיו היה ה'פני מנחם' מבקש את השלום ושיתוף הפעולה בין הגוונים השונים בציבור החרדי. רבות מוכן היה לעשות עבור כך. לטרוח ולהתרוצץ, לוותר ולהקדיש מזמנו שעות יקרות. המחלוקת ששיאה היה בפילוג בין הציבור החסידי לליטאי בשנת תשמ"ט הדאיבה את נפשו. ובשנת תשנ"ב כשהיה חשש שהיא עומדת לשוב ולקרוע לגזרים את היהדות החרדית, כתב הרבי את המכתב הזה שאת שורותיו הבאנו זה עתה. ממבטו המרומם התקשה ה'פני מנחם' לקבל את החשבונות והאינטרסים הצרים ודרש מהעסקנים לחשב בעיקר שכר ועונש שיהיו להם על מעשיהם אם הם לשם שמים אם לאו.

כבר בשלהי שנת תשמ"ט, כאמור שיא הפירוד

שליטה מוחלטת בכל מכוני התורה. באוצר הספרים בביתו

שצריך, האם נוכל לומר שמנענו מחלוקת והבאנו שלום למען כבוד שמים?!"

היה ה'פני מנחם' אומר ועושה ומוותר ומשמש דוגמה אישית. עיתונאי שהיה שייך ל'דגל התורה' סיפר מיד אחרי ההסתלקות, שבחודש אדר תשנ"ו היה מעורב באחד ההסכמים הציבוריים שעמדו על הפרק והוא נכנס עם כמה עסקנים אל ה'פני מנחם' לעדכנו. לפני שנכנסו ישב העיתונאי לכתוב 'קויטל' אישי. הרבי בירר אצלו על הוריו ושאלו אם הוא בן של אדם שאותו הכיר הרבי, והעיתונאי השיב בחיוב. או אז ציין הרבי בפניו שאביו היה איש צדיק. באותו רגע אדז אותו עיתונאי אומץ ולחש אל ה'פני מנחם': "בתקופת המחלוקת כתבתי מאמר נגדכם ואני רוצה כעת לבקש מחילה..."

ה'פני מנחם' השיב לו מיד שבוודאי כוונתו לא הייתה אישית אלא לשם שמים. "הרי עשית מה שעשית כי חשבת שרבותיך רוצים זאת, אם כך אני בוודאי סולח..."

מערכה חסרת סיכוי

הרבי ה'פני מנחם' היה תקיף בדעתו מאוד שלא לקשור קשרים ולתמוך בממשלות השמאל שהיו בשלטון, שבהן ראה הרס הדת וסכנה ליושבי הארץ, גם עבור טובות הנאה שונות שבאמת היו מביאות ברכה ליהדות החרדית. בתקופה שבה נזקק השמאל לתמיכה של 'אגודת ישראל' בכנסת לפחות מבחוץ, הופיע אצל הרבי שר השיכון בנימין בן אליעזר, מראשי מפלגת העבודה, בשליחותו של יצחק רבין ראש הממשלה דאז והציע פתרונות

בין הציבור החסידי והליטאי, הופיע הרבי מגור, אז ראש ישיבת 'שפת אמת', במעונו של מרן הגרא"מ שך. בני הבית קיבלוהו בתדהמה והכניסוהו אל ראש הישיבה שקיבל אותו בלבביות. השיחה, ששמור כיום תמליל ממנה, עסקה בעיקר בדרכים להבאת שלום ולהליכה משותפת בבחירות לכנסת ולעיריות. לשאלת ה'פני מנחם' עם מי יש להידבר בצד של 'דגל התורה' השיב הגרא"מ שך זצ"ל שהוא עצמו ייכנס בעובי הקורה.

ה'פני מנחם' עקב אחרי ההתקדמות, ומשהבין שהדברים מתעכבים, ניסה שוב להשקיע בשלום תוך שהוא מציין שאם לא יעשו כעת מעשה עלולה המחלוקת להתקבע לנצח ולהפוך בסופו של דבר לאידיאולוגיה ואמונה כאילו יש בה אכן צורך וחיוב.

בהתקרב הבחירות של שנת תשנ"ב נתן ה'פני מנחם' את כל כוחו למנוע שוב בחירות עם מחלוקת וביזיון תלמידי חכמים. הוא נסע לביתם של עסקנים לשכנעם ליטול חלק במאמצים להשכנת שלום. לפני שיצא מביתו לפגישה מכרעת עם מרן הגרא"מ שך נכנס אל ציון אביו הרבי ה'אמרי אמת' לתפילה מעומק הלב שיצליח בשליחות שנטל על עצמו לכבוד שמים.

בתוך כדי הישיבות של מועצת גדולי התורה שבה היה רוח חיה ופעילה, הרבה להתייעץ ולעיתים אף לקיים שיחות טלפוניות עם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל כדי לתאם החלטות וקווים מנחים עבור כל שומרי המצוות ותלמידי הישיבות בארץ ישראל. גם בחודש חשוון תשנ"ו, קרוב למועד הסתלקותו, עסק עדיין בשלום בבית פנימה. ה'פני מנחם' ביקר אצל מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ואמר לו: "שנינו נגיע לשמים, אבותינו הגדולים יקבלו אותנו. אני איני מסיח דעת מהפגישה עם אבי ה'אמרי אמת' זי"ע. מה אומר לו, האם עשיתי מה

בן אצל אביו. ציון ה'פני מנחם'

אב אצל בנו. במצבת ויכוח לבנו הגה"ח רבי אריה זצ"ל

רחמיאיות קדושה. בבר מצווה

זוהי תמונה של
הרב חיים יהודה
היינריך, מייסד
התנועה הציונית
הדתית.

הרב חיים יהודה
היינריך, מייסד
התנועה הציונית
הדתית.

הרב חיים יהודה
היינריך, מייסד
התנועה הציונית
הדתית.

אהב שלום ורודף
שלום. המכתב למועצת
גדולי התורה בתקופת
נסינות השלום

הרב חיים יהודה
היינריך, מייסד
התנועה הציונית
הדתית.

הרב חיים יהודה
היינריך, מייסד
התנועה הציונית
הדתית.

הרב חיים יהודה
היינריך, מייסד
התנועה הציונית
הדתית.

וכו', אשר יסודם ממקור לא טהור, רחוק מתורה ומצוות ומנגד מיראת ד', הרעילו במשך דורות על ידי תעמולה כוזבת, שיחוד כספי, שקרים ודמגוגיה, הדיחו הרבה מאחבני, השחיתו את הנוער בחינוך קלוקל ריק מכל תוכן מקודש לבני, עד שהשחיתוהו בדרכיו, והכל בשם ארץ ישראל, כביכול. ולאחרונה סיבכוהו במצב של לא שלום ולא ביטחון, שפך דמים בלתי פוסק בכל חלקי ארץ ישראל.

גם בבחירות לעירייה בשנת תשנ"ד ביקש

דיור לציבור החרדי, כאלו שהיו מביאים הקלה עצומה למשפחות המשיאות את ילדיהן. הרבי עמד כצור חלמיש, ויתר על ההטבות והתנגד לתמיכה בממשלה כזו. באותה תקופה נפגש עם הגרא"מ שך והשמיע את דעתו. נענה ראש הישיבה זצ"ל ואמר: "שמח אני שהארכתי ימים ולו כדי לשמוע מילים אלה מפיהם..."

וכך כתב הרבי ה'פני מנחם זי"ע במכתב באותם ימים:

"התנועה הציונית, בהנהגת השמאל, ההסתדרות

הרבי ה'פני מנחם' למנוע את המשך כהונתו של טדי קולק שרבות אנחות גרם ליהודים החרדיים בירושלים. המהלך היה נראה חסר סיכוי, אבל הרבי מגור יצא לקראתו במלוא העוז. אף מרן הגרי"ש אלישיב סמך את ידיו על העניין. סיפרו אז שהרבי ה'פני מנחם' התבטא אחרי הדחתו של קולק: "אחי הרבי ה'לב שמחה' ניהל מערכה נגד המורמונים וקולק הפריע לו... ראיתי שבבחירות הללו נוצרה אפשרות לסלקו, אז פעלתי לכבוד בית רבי..."

אגב, כראש הישיבה מנע ה'פני מנחם' מבחורים ללכת ולאייש קלפיות באזורים שאינם חרדיים דיים. הוא הזכיר אז אמרה מאחיו ה'בית ישראל' על הנזק שגורמת ראייה לא טובה אחת בתחנה המרכזית, גם אם מטרת הנסיעה היא לשם שמים.

דבריהם הם זכרונם

אמן הכתיבה היה כ"ק האדמו"ר הפני מנחם, אמן הדיבור, אמן הדרוש ואמן החידוש. עוד לפני שנותיו בהנהגת הדור, היו אוצרותיו מלאים מזן אל זן בחייושי תורה, בהלכה באגדה ובעיון. שביבים מהם התפרסמו עוד בחייו ובמהלך השנים, אך אחרי פטירתו יצאו בעשורים האחרונים מספר ספרים מתורתו, ועוד רבים נכונ.

בין הספרים שיצאו את כה: "פני מנחם" על התורה, דברי אלוקים חיים על פרשיות התורה והמועדים, שאמר בבית המדרש במקהלות בקול חוצב להבות בקדושה ובטוהרה, ונרשמו בידי השומעים, וברובם הוגחו על ידו.

"אוצר מכתבים" שכולל מאות מכתבים שיצאו מתחת קולמוסו לאורך שנותיו. וכוללים אוצר של יראת שמים, מאיר נתיבות, ומחזק לבבות.

"אוצר דרשות ומאמרים" דרשות שדרש ברבים בשנים בהן כיהן בראש ישיבת שפת אמת.

"שולי הגליון", הערות והארות עמוקות מני עומק ורחבות מני ים שנלקטו מתוך שולי גליוני ספריו הרבים המעוטרים ברבבות הערות וצינונים, הגהות ותיקונים. פשוט ורמז, קבלה וחסידות, העמקה בעיון ובקיאיות בהיקף.

מלבד אלו עומדים בשנים הקרובות לצאת לאור ספרים נוספים, ובהם עוד מכתבי תורה, דרשות וספרים בעומקה של תורה.

נכנסים אל הלב

מספר חסיד גור שנכנס פעם אל ה'פני מנחם' עם אחד מאנשי השלטון ואמר לרבי שהאיש הזה מסייע רבות למוסדות של חסידי גור. השיב לו הרבי: "אני לא סובר שצריך לתת לחסידי גור יותר מלאחרים, אני רק מבקש ממך לא לקפח את חסידי גור, לתת להם יחסית כמו לאחרים..."

כללו של דבר: בכל הוועדות השונות היה ה'פני מנחם' פה מפקי מרגליות ולכן מונה לשמש חבר בוועדות שונות ולייצג את הוועדות בכל פורום שנצרך. בכל הכנסים שהתקיימו על ידי 'אגודת ישראל' היו דרשותיו מלאות תוכן, החל מהגמרא והמדרשים, אמרות צדיקים מכל הדורות. מים שאין להם סוף נבעו ממנו כמעין המתגבר במתיקות חסידית ובטעם זקנים.

בחכמתו המופלגת ידע למצוא מסילות ללב קהל שומעים, חסידים ואנשי מעשה היו שומעים בשקיקה את דבריו. מנגד, פשוטי עם מצאו בהם

לוחם מלחמות השם. בשמחה

חינוך של דור שלם. בחתונת בנו הגה"ח רבי יעקב מאיר

**רק מעט עוברי
אורח חרדיים
מגיעים היו אל
הפינה הזו והדבר
דווקא היה לרוחו.
כך, בצורה הזו,
הייתה זו מלאכה
הקרובה ללב.
המקום לא היה
הומה אדם והוא
יכול היה לעסוק
שעות רבות בלימוד
בספרים הרבים**

הכיפורים, עוד זכורים אצל באי בית המדרש איך למשל בחזרת הש"ץ של תפילת נעילה, עת פתח את שתי דלתות הארון קודש ופיו מלהט ברגש קודש "פתח שערי שמים לתפילתנו", התרפק כבן המתחטא לאביו, ואיך באמירת "ואין לנו שיוור רק התורה הזאת" תחב את ראשו בתוך ארון הקודש, וכל העם רואים ורועדים מאימת חיתום הדין והתעוררות הרחמים.

בכל תפילות יום הכיפורים, כשהגיעו לפיוט 'כי אנו עמך', בחרוזים הראשונים המפרטים מעלות ושבתים של כנסת ישראל ונוהגים בגור לאומרם בשירה, ראו עליו שמחה עצומה ופניו כלפי העם, אך לפתע כשבאו למילים "אנו עזי פנים... אנו מלאי עוון..." הסתובב במהירות וכבש פניו בארון הקודש כשהקרובים אליו מבחינים בעיניו הזולגות דמעות חרש.

ראה פניו בחלום

בדברי ימי ה'פני מנחם' נודעו חלומות פלאיים שחלם כבר בצעירותו ועד זקנה ושלילה. כילד בא במרוצה אל אמו וסיפר לה שחלם והנה הוא רואה איש צדיק, פניו מאירות וזוהרות ויהודים רבים סביבו. הדבר הגיע לאוזני אביו ה'אמרי אמת' שמייעט לדבר ולהגיב וכאן הפטיר בחיבה: "אשרי מי שראה פניו בחלום..."

ה'פני מנחם' עצמו אמר על חלומותיו שאמיתיים המה ויש להם אחיזה. פעם סיפר שחלם על דודו וסבו, אבי-חותנו הרה"ק רבי משה בצלאל אלטר ה"ד, אחיו של אביו הרבי ה'אמרי אמת' שאותו הועיד האמרי אמת להנהיג את חצר גור אחריו. היו אלו השנים שאחרי מלחמת העולם השנייה שבמהלכה רצחו חיות הטרף הנאציות את רבי משה בצלאל, ובחלום, נכנס הוא לבית המדרש בגור שכבר היה שמם לאחר החורבן. בית המדרש מלא היה באלפי חסידים עטופי טליתות, והוא מתקדם לעבר ה'מזרח', מבקש לראות את אביו הרבי ה'אמרי אמת', מציץ מבעד לטלית המכסה את הרבי, והנה על מקומו של אביו עומד אחיו הרה"ק רבי משה בצלאל ה"ד (דודו של ה'פני מנחם'). תהה על התופעה, והנה מסביר לו אחד מן המתפללים בחלום שרבי משה בצלאל הינו הרבי של ה'קדושים' בשמי שמים, אלו שהוא נרצח עמם בלחב אש בשואה הנוראה...

חלום פלא של ה'פני מנחם' התפרסם באחת השנים, בימי נשיאותו של אחיו הרבי ה'לב שמחה'. ה'פני מנחם' כיהן אז כראש הישיבה. באחד הבקרים השכים וסיפר כי דואג הוא מאוד מאחר שראה את אחיו ה'בית ישראל' זצ"ל בחלום כשהוא מפטיר לעברו: "מדוע אינך שומר על הבחורים שלנו?!" האם הכוונה שיהיו שמורים בקדושה, תהה הפני מנחם בחלום. "חמירה סכנתא מאיסורא", השיב לו הרבי ה'בית ישראל'.

בעקבות החלום הזה ביקש ה'פני מנחם' באותה שנה שבחורי גור לא יסעו לשום מקום ולשום טיול מלבד לקברי צדיקים. לאלו שחשבו שהוא מתכוון למסור זאת רק כהוראה לתלמידי ישיבת 'שפת אמת' שבראשה עמד, הוא הדגיש כי כוונתו להורות הוראה כללית לכלל ישיבות גור.

המחנכים בכל ישיבות גור ציינו לראש הישיבה, אולם בכל זאת מידת הדין נמתחה ואסון נורא אירע: תלמידי 'ישיבה לצעירים' של חסידי גור

טעם רב. גם כשדיבר לקהלים שדעותיהם שונות מדעות 'אגודת ישראל', היו דבריו מוצאים משכן בלבנם, והיו יוצאים בהתפעלות לנוכח השקפתו הצחה והבהירות שהביא לידי ביטוי בדבריו, והיו הדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב.

פרק רביעי

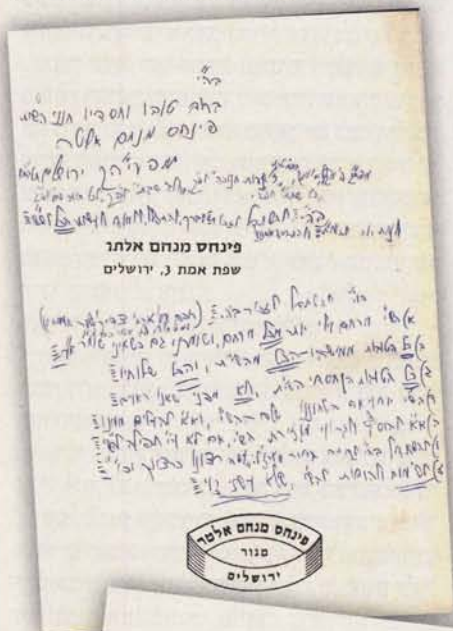
השרף מרחוב רלב"ח

**שינוי צורה בהנהגה // כיסופין בארון הקודש
// הרבי של קדושי השואה // העדות על גילוי
אליהו // והחלומות שאמת דיברו**

בז' בתמוז תשנ"ב עלה הרבי ה'לב שמחה' השמימה והרבי ה'פני מנחם' קיבל את שרביט ההנהגה הגוראית. גם עין בשר פשוטה שאין לה כל יומרה לראות מראות אלוקים הבחינה מיד שה'פני מנחם' פושט צורה ולובש צורה. כותב השורות זוכר אז התבטאות של חסיד ישיש שהתבונן ברבי החדש בהתרגשות והפטיר: "הנה קיבל הרבי את צורת אביו ה'אמרי אמת' זי"ע" אותו הוא זכר היטב. הנהגתו של ה'פני מנחם' מעולפת ספירים הייתה. כלולה מאש ומים. סביבו, לא ניתן היה להישאר אדישים לדברים הנוגעים אל הנשמה. תפילתו הייתה לוהטת ועל פניו ניתן היה לראות אם ימי דין עתה או עת שמחה. השראה תמידית שפעה עליו לפי לוח השנה היהודי באותו הזמן. משהתקדשו ובאו ימי הסליחות והרחמים, רעדו הקירות במחיצתו, בקודש פנימה, בחדר ההמתנה או בין כותלי בית המדרש של גור ברחוב רלב"ח בירושלים. ניתן היה לממש את יראת הדין בידיים ולחוש עד כמה מורא רבך ממורא שמים. תוכחותיו של הרבי בשיחות קודשו תבעו ודרשו ולא נתנו מנוח. באוויר עמד מורא הדין במלוא מוראו. אין פלא אפוא שבהיכנס רבנו אל התפילה כמו הביא עמו מבית גזויו עוד משב רוח של תוספת יראה שהשפיעה על כל אדם ואדם בכל מצב.

בעת התפילות היו תנועות ידיו פשוטות כלפי מעלה אל המרום בתחנונים, כעבד המרצה את אדוניו. כשהיה שליח הציבור מסיים בחזרת הש"ץ את ברכת 'שומע תפילה' היה בית המדרש גועש מעניית 'אמן' של הציבור, שהיה רואה את ידי הרבי פרושות כלפי מעלה אם כמתחנן ואם כמלאך הפותח שערי מרום לתפילותיהם של ישראל ומסלק כל מושטין ומקטרג. בימי תענית וצרה ראו במוחש שהנו מצר וכואב בצער השכינה, בעוד שבימי שמחה ומועד היתה תפילתו בעוז וחדווה, בגיל ברננה. בכל פעם שהגיע לפסקה מלהיבה, כמו ב'הושענות', או בקריאת המגילה כשבא לפסוק 'ליהודים הייתה אורה ושמחה...' ושאר פסוקים בדומה לו, ראו כל סובביו שמתלהב ושמחתו הפנימית מתבטאת בתנועות. כך, בכל אמירה של שבח והודיה, לבשה הבעת פניו תחושת אושה כאשר היו מושררים בציבור שירי דיצה וחדווה היה מתרונן ומגביה קלות את רגליו כמרקד.

חליפת גוונים זו באה לידי ביטוי נעלה חד ונשגב במיוחד בימים הנוראים. ראש השנה ויום

איש על העדה. בשמחה משפחתית עם כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א

דברי שנוגעים בנשמה. באמירת 'תורה' בנישואי נכדו

שלוחות ציבורית קדושה.

כתביו על הדכה של אגודת ישראל

ה'אמרי אמת' ל'פני מנחם' שהקושיה והתירוצו
רשומים עלי גיליון ב'היכל הברכה'.

פרק חמישי: עולה על מוקדה

סימנים מוקדמים בירושלים // סוד הקפוטא
של יום חול // הנטישה החפוזת בחיפה // הנבואה
אחרי הפיגוע // הפרדה המפורשת מהרבנית // והחיך המאיר שנשאר אחרי שהכל נגמר

בכך אין כל ספק. תקופה ארוכה לפני הסתלקותו
במוצאי שושן פורים תשנ"ו, ידע הרבי ה'פני
מנחם' שעומד הוא להיפרד מן העולם ולהיאסף
אל אבותיו. עשרות רבות של רמזים רמז, לעתים

שהלא עלה בלהב אש בימי השואה, ב'ווארט'
מהרבי ר' בונים מפשיסחא, שעיקרו במלך בשר
ודם שמעניש את החוטא כלפיו ולא יכול למנוע
שבני המשפחה יסבלו אף הם בשל עוונות של
אביהם. לעומתו, הבורא, שכל משפטיו אמת
צדקו יחידיו, כשעל מישו עוברות תלאות ולכן
גם סביבתו סובלת, הכל מדויק בתכלית וכל אחד
מקבל את המגיע וראוי וטוב לו בדיוק מושלם.
הוסיף הרה"ק מפאביניץ בחלום לאחינו ה'פני
מנחם': פעם כשבאה צרה על אחד השתתפו כולם
וכאבו עמו יחד וכך המתיקו ותיקנו ומנעו גזרות
נוספות. בימינו עוסק כל אחד עם עצמו ופחות
נושא בעול עם חברו ולכן לא מתבטלות גזרות
קשות ורעות.

ה'פני מנחם' הגיע פעם אל חנות הספרים של
רבי בנימין אלטר, נכד ה'אמרי אמת', בתל אביב,
וביקש לרכוש את חומשי 'היכל הברכה' של הרה"ק
מקומרנא וסיפר לאחינו רבי בנימין שאביו ה'אמרי
אמת' בא בחלומו ושאל אותו קושיה הקשורה
לפסוקי החומש. הבן השיב לו תירוץ נכון ואז אמר

בירושלים שיצאו ביום י"ז באב תשמ"ח להשתתף
על קברי צדיקים בגליל, נכנסו בדרכם לטבול
טבילת טהרה והזדככות בנהר הירדן סמוך לגשר
'בנות יעקב', וכמה מהם נקלעו למערכות מוות
שהרגה ארבעה בחורים ופצעה כמה נוספים. מאז
שינתה גור לחלוטין את סדרי החופשים והטוילים
לתלמידי מוסדות גור בכל הגילים, ובהוראת ה'פני
מנחם' הורחקו התלמידים ממקומות שבהם יש ולו
חשש של סכנה.

הרגשה של ה'פני מנחם' על העתיד לבוא לפי
חלום הייתה גם לפני הסתלקותו בדמי ימיו של
בנו רבי יהודה אריה בדמי ימיו. ה'פני מנחם' עצמו
סיפר זאת בכינוס ותיאר את חלומה הקשה והרמז
שהיה בו.

סיפור נוסף הוא על חלום שסיפר ה'פני מנחם',
שבו ראה את דודו הרה"ק רבי מנדל הי"ד, רבה
של פאביניץ, ושאל אותו בנוגע לצרות של כלל
ישראל, גזרות פרטיות של צרות צרורות המתרבות
והולכות. השיב לו הדוד שכבר היה בעלמא דקשוט,

ראשו בעליונים. בחתונת בנו הגה"ח רבי דניאל, עם כ"ק

שלום לרחוק ולקרוב. בוועידת אגודת ישראל בארה"ב

ה'בית ישראל', אולם הוא דחה זאת שוב ושוב. לקראת חנוכה תשנ"ו הסכים ללבוש את הקפוטתו שהביאו אל ביתו, כשהוא אומר: "אלבש זאת תקופה קצרה". בכתב ידו מאותה תקופה נמצא כתוב: "היו צדיקים שלקראת פטירתם לבשו בגדי שבת..."

אחד מנכדי ה'אמרי אמת', ר' אברהם מרדכי אלתר מבני ברק, נכנס אליו בתחילת החורף לתאם מועד לחתונת בנו ולוודא שהרבי יוכל להשתתף בחתונה כהרגלו להשתתף בשמחות נישואי כל צאצאי אביו ה'אמרי אמת' ז"ע. המחזות העלה מספר אפשרויות של תאריכים בחודש אדר, כאשר על כל אחד מהם העיר לו הרבי שזה מאוחר מדי. הוא מנסה להקדים ולהציע את יום חמישי ט"ז באדר... וה'פני מנחם' אומר לו: "ט"ז אדר יהיה יום קשה... כולם יהיו בירושלים... יום אחרי פורים..." המחזות עומד וממהרר בתמיהה. החתונה אמורה להתקיים באולמי מודיעין ברמת גן, מה הבעיה לקיימה בט"ז באדר למחרת שושן פורים, ומה כוונת הרבי באומרו שממחרת פורים יהיו כולם בירושלים?

אולם הרבי קוטע את הרהוריו ואומר לו: "אני רוצה להיות בחתונה. בימים שאחרי פורים לא אוכל להשתתף. תקבעו מועד מוקדם יותר לתחילת אדר".

ואכן, נקבעה החתונה לתחילת חודש אדר תשנ"ו. זו הייתה שמחת הנישואין האחרונה שבה השתתף.

בתחילת חודש שבט תשנ"ו השיא ה'פני מנחם' את נכדתו, בת בנו, הגאון רבי יעקב מאיר. החופה התקיימה, כחופות שאר נכדיו, בחצר ישיבת חידושי הר"מ בתל-אביב, והסעודה נערכה בהיכל בית המדרש של הישיבה, עם קהל נוכחים מצומצם יותר. לאחר סעודת המצווה וריקוד מצווה קצר, כהרגלו, בנוכחות המשפחה המצומצמת, יצא הרבי לעבר הרכב בדרכו אל ביתו, כאשר הוא מפטיר לעבר בתו הרבנית ליפא שעמדה לצידו: "זו היתה החתונה האחרונה..."

בתו, שנחרדה מהדברים, הגיבה ואמרה לו:

בשפה כמעט ברורה. בני המשפחה והמקורבים, לא הבינו, ביקשו שלא להבין...

כמה ימים לפני פורים נכנסו אל הקודש שניים מאנשי החינוך החשובים בחסידות גור, הם ביקשו את ברכת הרבי לנסיעה שהם עתידים לערוך לקברי צדיקי החסידות בפולין ולהשתטח בכ"א באדר על ציונו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ביום ההילולא. ה'פני מנחם' שאלם מתי הם עתידים לצאת ותשובתם הייתה שבי"ח באדר. תגובתו של הרבי הייתה לא מובנת:

"י"ח באדר כבר לא שייך אליי..."

יצאו השניים מן הקודש, הפכו והפכו בתשובת הרבי ולא הבינו... בי"ח באדר כבר לא היה הרבי בזה העולם.

בכ"א בתמוז תשנ"ה, יום הולדתו האחרון, נכנס אליו אחד מבניו לברכו לכבוד יום הולדתו ולרגל כניסתו לשנת השבעים. אמר לו אביו הרבי: "חז"ל אומרים שאדם ידאג ה' שנים קודם גיל הסתלקותו של אביו ואמו. ואני נכנס היום לה' שנים לגיל הסתלקות אמי..."

בתחילת שנת תשנ"ו נשמעו במחיצתו אמירות תמוהות רבות, שבדיעבד קשה היה להבין איך הסובבים אותו לא קלטו את משמעותן.

בחג שמחת תורה חש שלא בטוב ולקה בסתימת מעיים. הוא התייסר לאורך החג בכאבים, אולם יצא לתפילות בבית המדרש ורקד בשמחה עצומה עם ספר התורה, כהרגלו. מיד במוצאי החג הוזמן רופא, כאשר ה'פני מנחם' אומר לאחד מבני המשפחה, הנותר נדהם: "ה'בית ישראל' נפטר מסתימה במעיים..."

יום השנה של בנו הגאון רבי יהודה אריה זצ"ל חל בימי חג הסוכות, ומנהגו היה מדי שנה לעלות אחר סוכות לקברו שבמערות גור, במרומי הר הזיתים. בשנת תשנ"ו, כשניסו לתאם שעה ויום לנסיעה, דחה זאת בתואנות שונות, וגם בניגוד להרגלו, מיעט להעלות את זכר בנו אהובו עד להסתלקותו.

מאז תחילת הנהגתו, דחקו בו שילבש גם בימי החול קפוטת משי, כפי שלבשו גם אביו ואחיו

השראה של דוממות. עם גבאי

רבים של ישראל. בדרכו לביתו מלווה בחסידים

הנהגה של אחדות. בישיבת מועצת גדולי התורה

"האחרונה לחורף זה". אך הוא כבר המשיך בדרכו אל מחוץ לבניין, ללא תגובה נוספת.

מיד לאחר ימי ה'שבע ברכות' של אותה שמחת נישואין, יצא למספר ימי מנוחה בשכונת דניה שבחיפה, לשם היה נוסע לצורך מנוחה מדי תקופה, כאשר במהלך היום כולו היה יושב ושוקד בתורה - מושב חייו - בחדרו, ורק בשעות אחר הצהריים היה מגיע אל השטיבל של גור בחיפה, לתפילות מנחה וקבלת קהל.

בט"ז בשבט היה אמור הרבי להגיע לשטיבל של גור לתפילת מנחה, ולאחריה לערוך 'טיש' קצר לכבודו של יום. הכל היה בשטיבל מוכן. הציבור עמד והמתין, אולם באותה שעה התחוללה דרמה בדירה שבה התאכסן הרבי במרומי שכונת דניה. הרבי יצא לפתע מחדרו ופנה אל המשמש שהיה בדירה ואמר לו: "חוזרים לירושלים". אמר לו המשמש: "הלווא בשטיבל ממתין הקהל..." והרבי פוסק את פסוקו: "איני חש בטוב. צריך לשוב לירושלים".

תוך דקות אחדות כבר ישב הרבי ברכב, בדרך ירושלימה.

האווירה ברכב הייתה קשה. הרבי, שכבוד הציבור היה תמיד כה יקר בעיניו וכה ראוי להתחשבות ורגישות, עזב לפתע הכל, וללא כל הודעה מוקדמת שב לביתו בירושלים.

צמצמתי את מספר הפעמים ביום שבהן אני נכנס להיכל ישיבת 'שפת אמת', וכך אני בהדרגה אפסיק לגמרי להיכנס לישיבת 'שפת אמת' ועוד דברים. שהציבור יתרגל ולא יהיה בבת אחת..."

הגבאי רבי חנינא שיף ע"ה היה נכנס מדי יום לשאול מתי ישוב הרבי להתפלל 'מנחה' עם הציבור, והרבי דחה אותו שוב ושוב. עד שבאחד הימים אמר לו הרבי: "כשיעברו לשעון הקיץ יהיה 'מנחה' בחזרה". כשעברו לשעון הקיץ היה זה אכן מיד לאחר ה'שבעה'..."

באותם ימים נכנסו אליו עסקנים להזמין להשתתף בכנס יסוד לישיבת חסידי גור, המתוכננת לקום ברכס-שועפט. הם אמרו כי כנס היסוד מתוכנן ליום ט"ז באדר. לתדהמתם, אמר להם הרבי: "בט"ז באדר תהיה מהומה גדולה. אני לא אוכל להשתתף, אבל אין זה מעכב."

הבינו העסקנים כי הרבי חושש שיהיה זה אירוע המוני מדי, וכי אין זה לטעמו, והסבירו מיד שהזמינו ציבור מצומצם בלבד של עסקנים ונדיבים, וכי הכל כבר מוכן לתאריך הזה. גם המזכרות הוטבעו עם התאריך המדובר. ושוב אומר להם הרבי, לפליאתם: "הזמנתם ציבור מצומצם? בט"ז באדר יגיעו לכאן המונים מכל המקומות ולא רק ציבור מצומצם..." בט"ז באדר אכן הגיעו ההמונים לירושלים, להלוויה הגדולה שנערכה תחת מטר גשם סוחף.

ריח של אושוויץ

כאשר החלו בשבועות שלקראת פורים תשנ"ו פיגועי התופת בירושלים ובתל אביב, שבהם קיפדו את חייהם עשרות יהודים, היה הרבי נסער מאוד. הוא התבטא באותם ימים בכאב ובדאגה: "במלחמת המפרץ כולם חששו ופחדו, אולם אני לא חששתי מכלום. עכשיו אני חושש ודואג מאוד. מצב היהודים בארץ הקודש בסכנה מוחשית. ריח של אושוויץ עולה באפי..."

כאשר בשבוע שלפני פורים התפוצץ אוטובוס, קו 18, ברחוב שרי ישראל בשעת בוקר, פסע הרבי ברחוב הטורים הסמוך, תוך כדי טיול הבוקר הקבוע שלו, ושמע את הפיצוץ העז שהרעיד את האזור כולו. הוא שב אל ביתו מזועזע כולו ונעמד להעתיך בתפילה על הכלל והפרט מתוך בכי סוער. בני הבית חשו כי המצב שובר את לבו.

כעבור יומיים, ביום י"ג באדר, הופיע בעיתון 'המודיע' מכתבו המזעזע, שבו חרט בכותרתו בדם לבו: "עם השם חֲזָקו ונתחזקה! עת צרה היא ליעקב, אשר יגורנו והזהרנו בא".

במילים "אשר יגורנו והזהרנו" היתה כמובן כוונתו, להתרעותו החמורות שלא לעשות הסכמי שלום עם ארגוני טרור ולא לבוא לקראת הטרוריסטים בשום אופן. הוא התריע בפני יצחק רבין וזימן אותו אליו אישית, שבועות לפני שנרצח, לפגישה סודית ומיוחדת בחיפה. באותה פגישה התרה בפניו כי דרך השלום שהם מובילים תגרום לשפך דם יהודי. רבין התנצל ואמר לו אז שזה כבר לא בשליטתו והעגלה מתדרדרת. (אגב, באותה פגישה הרבי גם אמר לרבין: "עליך לדאוג לשמירה חזקה יותר סביבך". רבין חייך ולא הבין מה רוצה הרבי מגור ומה פתאום הוא דואג לבטחונו האישי.) בערב פורים שאל אותו מקורבו האחראי על הסדרים בטיש בבית המדרש, איך יהיו סדרי הטיש.

"ישמענו אותך היטב בשמים. בילדותו עם אחיינו הגה"ח רבי בנימין אלטר זצ"ל

מאשגל זצ"ל, דוד המחנות וכ"ק האדמו"ר

ביטול וציות. עם כ"ק האדמו"ר הבית ישראל זצ"ל

'שהציבור יתרגל'

הרבי שב לירושלים, אך לא שב לשגרה הקבועה. פרק חדש ובלתי מובן לסובבים נפתח מאותו יום בהנהגתו של הרבי. פרק שנמשך שלושים יום בדיוק. הרבי צמצם את הופעותיו בציבור. מנגד, המשיך כהרגלו לקבל קהל יום יום, וגם יצא להשתתף בשמחות 'שבע ברכות' או לניחומי אבלים. אולם לא הופיע יותר להתפלל מנחה עם הציבור בבית המדרש, וגם צמצם את 'סיבובי' בהיכל ישיבת 'שפת אמת'. אם עד לאותו יום היה הרבי נכנס מדי יום, פעמיים עד שלוש לסובב בין שולחנות הלומדים בישיבת 'שפת אמת', הרי שמאותו יום נכנס לכל היותר פעם אחת ביום.

רגיל היה לטייל מדי יום, בשעות הבוקר המוקדמות, בשכונת 'מקור ברוך', ומיד לאחר טיול זה היה בדרכו אל ביתו נכנס אל היכל ישיבת 'שפת אמת', לראות מי הם הבחורים שהשכימו קום להגות בתורה עוד לפני התפילה. עתה נוהג זה הפסיק לחלוטין. שכן, ישר מן הרחוב החל לעלות אל ביתו.

אחד המקורבים שחש כי הרבי נושא על שכמו מעמסה כבדה מדי, נכנס וביקש שלא יקח על עצמו כל-כך הרבה ושיריד מעצמו חלק מן העול. אמר לו הרבי: "אכן. אני מוריד מעצמי מעמסה בהדרגה. הפסקתי להתפלל מנחה עם הציבור בבית המדרש."

**היו שסקרנות
ניצתה בהם לברר
מה עושה ראש
הישיבה במשרד זמן
כה רב. נכנסו אפוא
בפתע והנה יושב
ה'פני מנחם' עם
גמרא מולו ולומד,
שקוע כל כך בעיונו
עד שכלל אינו
מרגיש שמישהו
התפרץ אל החדר
שלא ברשות**

עת ההתגלות. במעמד הכתרתו לראש ישיבת שפת אמת. נואם: הגרא"ב זילברברג הרב מפיטסבורג זצ"ל

מלכי ישראל. עם אחיו כ"ק האדמו"רים הבית ישראל והלב שמחה בחתונת ביתו

נשמות הצדיקים נקראות לבוא אל המלך. בעת רצון

'דאס איז דאס'

בירושלים הכל מתנהל עדיין כרגיל. איש לא מעלה על דעתו כי עת פרדה הגיעה. יודעים כולם כי הרבי מוטריד מאוד מהמצב בארץ הקודש. בשבוע האחרון היו פיגועים יום אחרי יום. אולם סדר יומו מתנהל כרגיל.

בעת קריאת המגילה, כאשר קראו את הפסוקים "כי נמכרנו אני ועמי", "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים", פנה הרבי את ידיו לצדדים בכאב עצום. בכלל, המצב הקשה בארץ נשקף מפניו במלוא העצמה.

בניגוד למנהגו בכל השנים מיהר ליטול ידיו לסעודת פורים מיד בבוקר, לאחר קריאת המגילה. במהלך הסעודה אמר כדרכו דברי תורה על פסוקי המגילה, ושוב הזכיר ודיבר בכאב ודאגה גדולה על המצב הקשה של כלל ישראל בארץ-הקודש. כאשר בירכו ברכת המזון, שמעו אותו אומר: "הרחמן הוא ימחה את זכר עמלק".

מדי שנה יוצא היה הרבי בשעות אחר הצהריים ל'טיש', מיד לאחר שנטל את ידיו בבית, וממשיך את הסעודה עם הציבור ב'טיש'. באותו יום, כאשר הציבור המתין כבר בדריכות בבית המדרש ליציאתו ל'טיש', הורה לפתע הרבי שיחלקו לציבור את מאכלי הסעודה והוא יצא מאוחר יותר. "איני מסוגל לסבול את ריחות המאכלים", אמר.

רק לאחר שסיימו לחלק הכל ב'טיש' וניקו את השולחן יצא הרבי והתיישב ליד השולחן. הוא לא הביט הנה והנה כדרכו וגם לא חילק 'שיריים', רק פתח בשיחת קודשו, שנמשכה כמעט לאורך כל

**כשהתעוררה לפנות
בוקר, בשעה שבה
הורגל הרבי לקום,
הבחינה כי הוא לא
קם. היא ניגשה
לבדוק וראתה אותו
שוכב על צידו
בפנים מאירות
ומחייכות במיוחד,
פאותיו מסודרות
ומסולסלות, אולם
נשמתו פרוחה
כבר למרומים**

לתדהמתו הרבי השיב לו: "כמו בטיש של שבת ערב ט' באב..."

המקורב יצא אל בית המדרש, וספק כפיו ביגון ואמר: "אני שומע מהרבי אמירות מוזרות מאוד. תחושתי היא כי אנו צועדים לקראת ימי הסגר כמו בקוצק. עלינו לבקש ולהתפלל שזה לא יקרה. אני חש כי הרבי מתרחק ומתנתק מאתנו מיום ליום". בצמוד להיכל הלימודים בישיבת 'שפת אמת' היה לרבי חדר לימוד שאליו היה עולה במדרגות פנימיות מביתו. בחדר זה היה אף נפנה לנוח בשעות הצהריים. המיטה בחדר היתה ממוקמת מול לפתח, והוא הקפיד כל השנים שלא לשכב לנוח כשרגליו אל הפתח, כפי שמובא בספר 'חסידים' עקב המנהג להשכיב 'נפטר' כשרגליו אל הפתח.

בשבוע האחרון הבחין הבחור המסדר את חדרו, כי הכר מוצע בצד השני של המיטה ולא לצד הפתח. הוא נטל את הכר והציע אותו חזרה לצד הפתח. למחרת הופתע לגלות שוב כי הכר מונח בצדה השני של המיטה. כאשר שאל על אודות זה את אחד מבני הרבי שהגיע במיוחד לבדוק זאת, הופתע הבן לגלות כי הרבי החל באותם ימים לנוח כשרגליו אל הפתח.

באותם ימים שייגר הודעה לכלל ישיבות גור, כי הבחורים שאינם ירושלמים מוטב שיישארו ביום שושן פורים ללמוד בישיבות ולא יבואו לירושלים ל'טיש'. היה זה חידוש ואכזבה אצל הבחורים, שרגילים היו לחגוג גם ביום שושן פורים אצל הרבי בירושלים. למחרת הבינו כולם כי הרבי ביקש למנוע ביטול תורה של יומיים רצופים. כאשר למחרת בט"ז באדר שוב עלו כל הישיבות להלוויה בירושלים.

מתיקות וחוויה שהילד שלך לעולם לא ישכח!

כללי קריאה מדוקדקים ומנוסים

הברות פתוחות / סגורות

סימני עזר לילד

סידור הפלא

סיפורי חז"ל

מהדורה
שמינית

רב המכר הידוע

"גִּרְפָּא

דִּינְקוּתָא"

שחבר ע"י המחנך הוותיק רבי אלעזר הורוביץ שליט"א

במהדורה מחודשת מבית "מלכות וקסברגר"
"ספר הפלא" להבנת רזי אותיות הקודש
בחוויה מרתקת המחזקת את הקשר עם הילד
ומעצימה אותו, ללימוד קריאה נכונה בשמחה.

בני ברק: הלפרין 18 | רבי עקיבא 112

ירושלים: רח' מלכי ישראל 2

ובחנויות המובחרות לתשמישי קדושה ומתנות

להזמנת כמיות: 1599-500-830

הקדשה אישית של שם הילד

ה'טיש', למעט דקות ספורות של שירה, שגם אותן קטע באמצע והמשיך בשיחת קודש.

דבריו היו רצופים בכי ולימוד זכות על ישראל. הוא דיבר על חילופי הנהגות ועל מסירות נפש בעבור ישראל. התמקד בשאל המלך שמלכותו היתה קצרה, כי גבוה היה מאוד והנהגתו היתה גבוהה מדי לעם ישראל ולכן הסתלק. אולם שאל המלך שאל – קרא הרבי מנהמת לבו – הרי התכוונתי כל-כך טוב בהנהגתי עם ישראל, ולשם מה צריך הנהגה אחרת?

בצאתו מה'טיש' נפרד במהירות מכל הנוסעים לשלום, ולתדהמת כל, נפרד מכולם ללא הושטת היד. כשניסה מאן דהוא להושיט את ידו, אמר לעברו בתמיהה: "והלוא ביקשתי שלא יושיטו היום ידיים..."

כשהגיע לביתו, התיישב, כאמור, ללמוד מסכת פסחים. לאחר מכן החל לכתוב את ה'שמועס' שאמר בטיש בבית המדרש. הרבנית, שידעה את שברון לבו מהימים האחרונים, ניגשה ואמרה: "אולי עדיף לנוח עכשיו ולהשאיר את כתיבת השמועס למחר?"

הרבי אמר לה: "אני מוכרח לכתוב עכשיו. שיבינו מה שדיברתי".

על קו הטלפון עלה מזכירם האישי של אדמו"רי גור, רבי יצחק ברוידא, עם שאלות של חסידים מרחבי הארץ והעולם, ותחת לענות תשובות פרטניות, הוא משיב לו בפסוקים מהמגילה "כתבו על היהודים כטוב בעיניכם", "ולא יעבור", "נכתב ונחתם בטבעת המלך".

כאשר סיים הרב ברוידא את שאלותיו והזכרותיו, שאלו הרבי, באידיש, כהרגלו מדי לילה: "נאך עפעס?" (=עוד משהו?)

"דאס איז דאס." (=זהו זה) השיב רבי יצחק.

מדי לילה, בשלב זה של השיחה, היה הרבי מברכו: "אגוטע נאכט" (=לילה טוב).

באותה שיחה של מוצאי פורים, אמר לו הרבי גם הוא: "דאס איז דאס..."

במילים אלו חתם עמו שלוש שנים ושבעה חודשים של אלפי שיחות וישועות. בסוף כתיבת ה'שמועס', צירף פתק נוסף עם מספר מילים מרעידות, שאותן לא אמר ב'שמועס': "כל אשר תאמר יינתן לה, מרומו על נשמות הצדיקים שנקראים לבוא אל המלך. מיתת צדיקים מכפרת וצדיק יכול להוציא נשמות מהגיהנום. הצדיק האמיתי רוצה מה שד' רוצה. לא ביקשה דבר כי אם וגו' הגי שומר הנשים".

ומשה עלה אל האלוקים

כשסיים את כתיבת ה'שמועס', החל להסתובב הלך ושוב בביתו אחוז שרעפים, כשפיו ממשיך למלמל פסוקים מהמגילה. בסערה פנה לרבנית ואמר: "ומשה עלה אל האלוקים". משה רבינו טרם הסתלקותו הגיע אל הדרגות הגבוהות ביותר. הוא ראה הכל. הבין הכל.

שוב פסע בביתו הלך ושוב, אחוז דבקות, ושוב פנה אליה ואמר: "מיתת צדיקים מכפרת. כלל ישראל שרוי במצב קשה. צריך מסירות נפש בשביל כלל ישראל. אני רואה שכאן קשה לפעול. מלמעלה אפשר הרבה יותר לפעול".

הרבנית נבהלה מן הדברים ופנתה לחייג אל בניה, לשאול מה פשר הדברים הללו הנשמעים מפי הרבי. אולם בינתיים פנה הרבי אל חדרו למנוחה.

הרבנית הבחינה כי הרבי לא הכין מים לנטילת ידיים של שחרית. רק קרא קריאת שמע ופנה אל מיטתו. היא הבינה כי ככל הנראה הוא ינוח מעט ויקום שוב, ופנתה אף היא לשינה.

כשהתעוררה לפנות בוקר, בשעה שבה הורגל הרבי לקום, הבחינה כי הוא לא קם. היא ניגשה לבדוק וראתה אותו שוכב על צידו בפנים מאירות ומחייכות במיוחד, פאותיו מסודרות ומסולסלות, אולם נשמתו פרוחה כבר למרומים.

הרבנית הזעיקה מיד את בניה ואת המשמשים, כשכולם נכנסים אל הבית ונדהמים למחזה הנורא הזה. הרבי שוכב בפנים מאירות כפי שהיה נראה במהלך שמחות מיוחדות. פניו מפיקים נהרה זוהר עילאי, ונשמתו פרוחה השמימה – –

■

עשרים שנה חלפו מאז אותו יום מר ונמה. עשרים שנה חלפו, היהדות החרדית השתנתה, חצר גור המשגשגת גדלה פי ארבעה וחמישה תחת הנהגתו המאירה של כ"ק אדמו"ר מגור שליט"א, אתגרי הדור הפכו לקשים ומורכבים לאין ערוך – אבל זכרו של הרבי שהנהיג את ישראל במשך ארבעים וארבעה חודשים בלבד, עדיין חי בלב המוני המונים.

אהבתו, יראתו ופקחותו מלוות את הציבור החרדי עד עצם היום הזה ורישומה של הנהגתו הכבירה עדיין משפיע על חיי כולנו, חסידים ושאינם גם יחד. ■